

Erdélyi Múzeum-Egyesület

I. Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály

A MAGYAR TUDOMÁNY NAPJA ERDÉLYBEN 20. FÓRUM

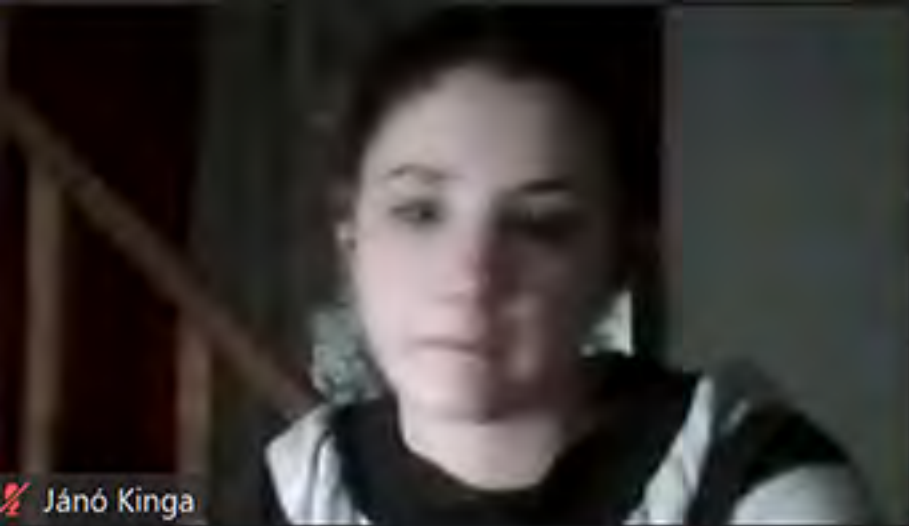
Zenatudományi szekció

**Népzene Erdélyben.
Konferencia Pávai István tiszteletére**

Videókonferencia

2021. november 18., 15.00 óra

János Kinga

István Pávai

Sófalmi Emese

Szalay Zoltán

Szalay Zoltán

Benedek Tibor Magor

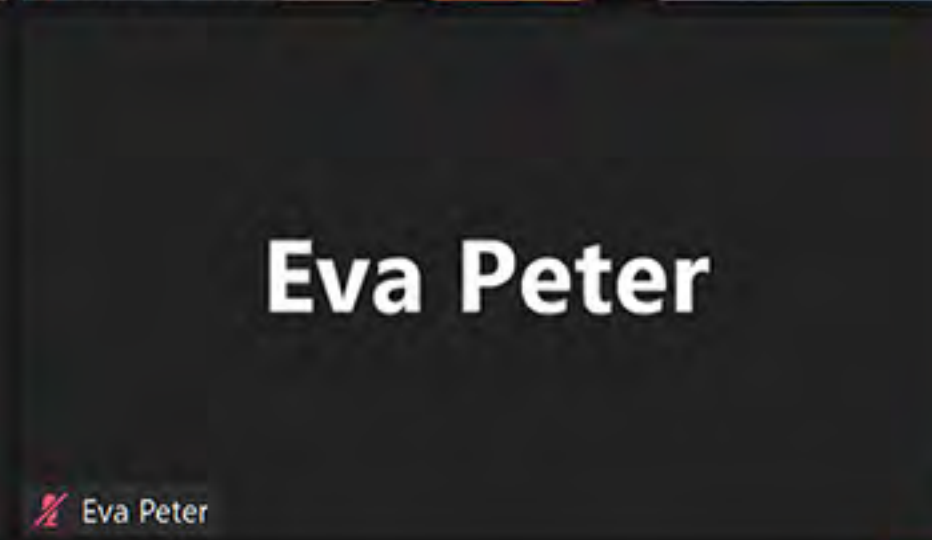

Fehér Anikó

Zoltan's iPhone

Zoltan's iPhone

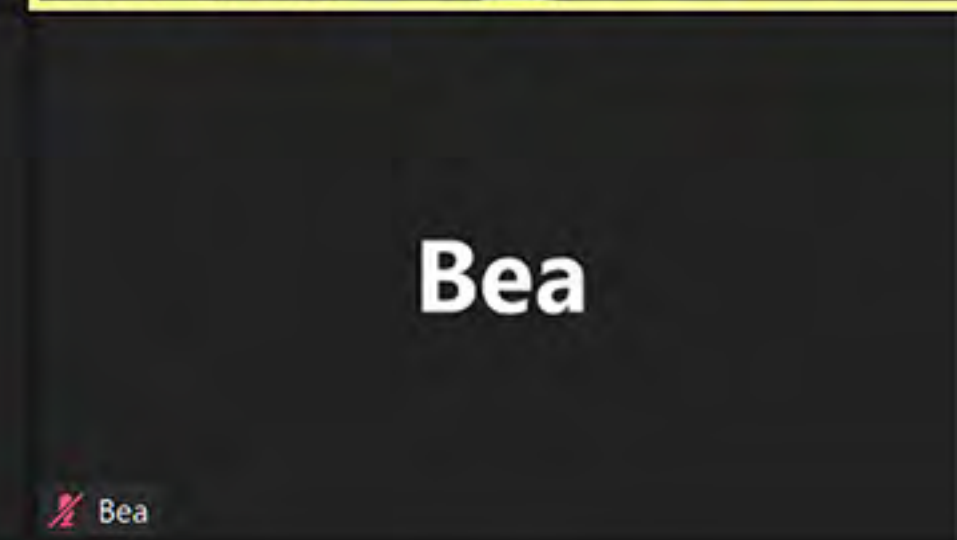
Eva Peter

Eva Peter

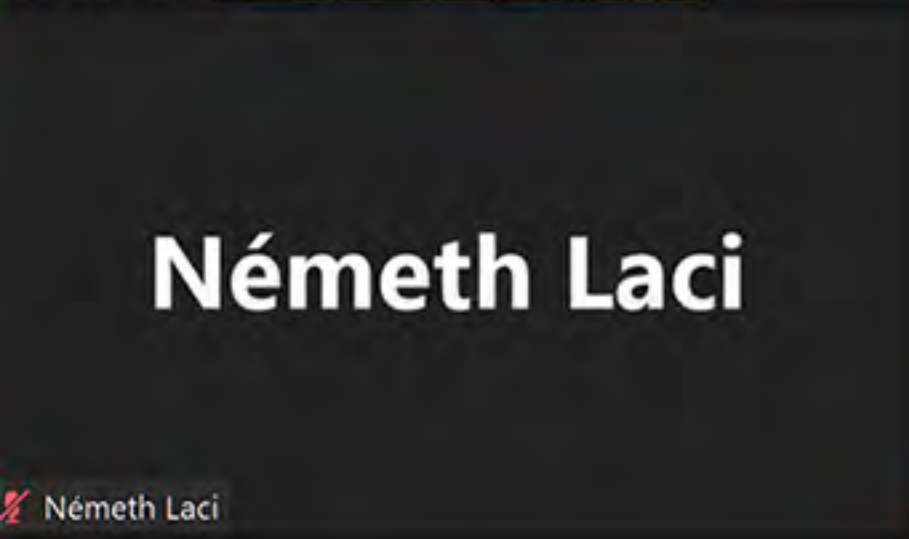
Zelma

Zelma

Bea

Bea

Németh Laci

Németh Laci

Bakos Réka

Bakos Réka

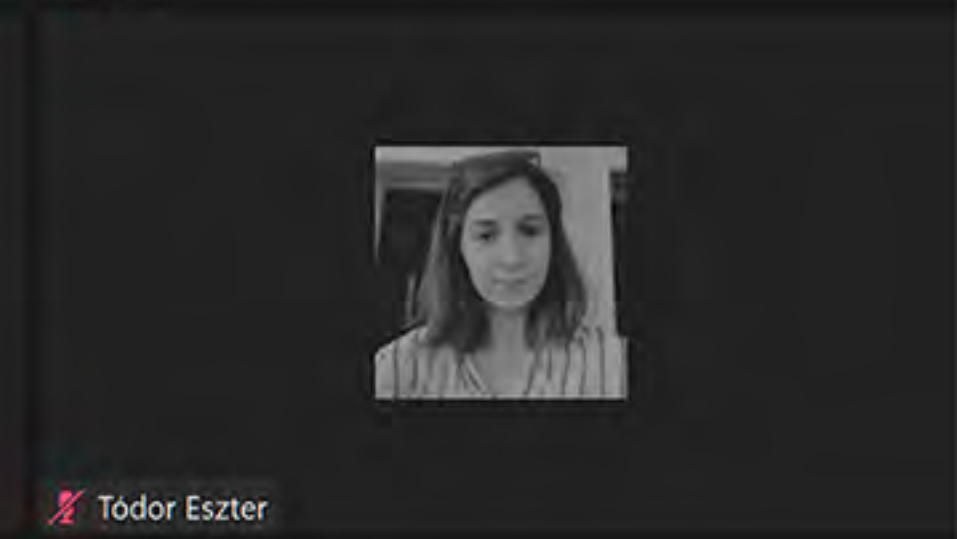
Bakos Róbert

Bakos Róbert

Ildikó Bárdosi

Ildikó Bárdosi

Tódor Eszter

Péter Rita

Péter Rita

Jakab Árpád

Jakab Árpád

Fekete Hunor

Fekete Hunor

Julia Kostyak

Julia Kostyak

Orbán Márta

Orbán Márta

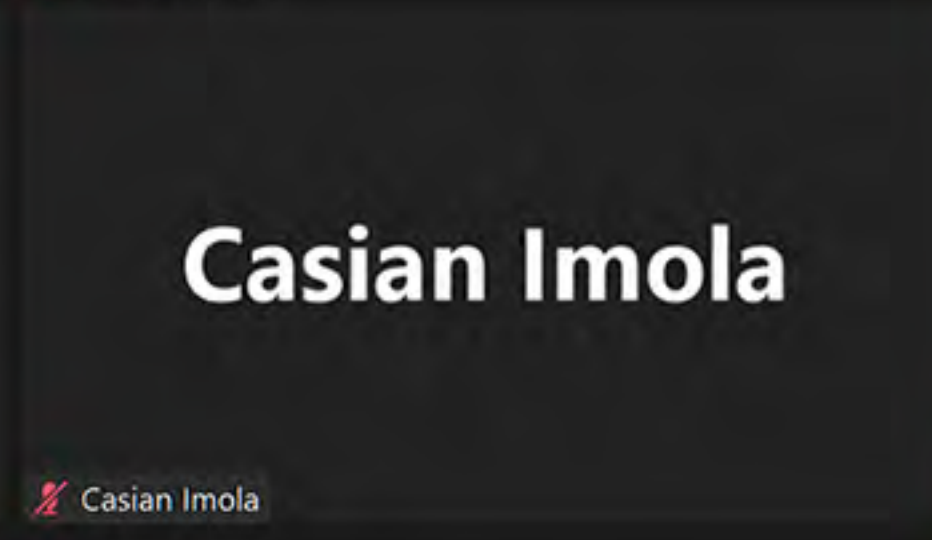
Szukits Éva

Szukits Éva

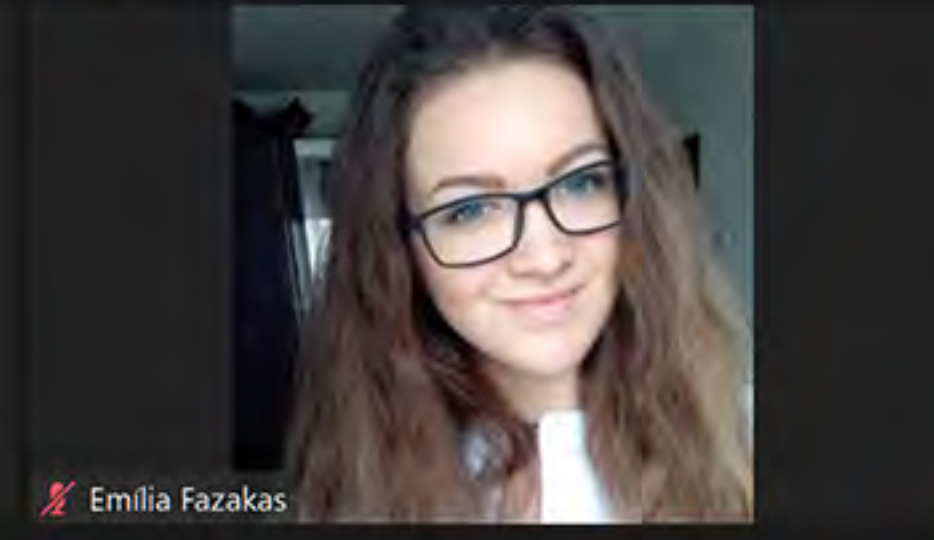
Vakler Anna

Vakler Anna

Casian Imola

Casian Imola

Emília Fazakas

Sara Bolyki

Bakos Róbert

 Bakos Róbert

Ildikó Bárdosi

 Ildikó Bárdosi

 Tódor Eszter

Péter Rita

 Péter Rita

Jakab Árpád

 Jakab Árpád

Fekete Hunor

 Fekete Hunor

Julia Kostyak

 Julia Kostyak

Orbán Márta

 Orbán Márta

Szukits Éva

 Szukits Éva

Vakler Anna

 Vakler Anna

Casian Imola

 Casian Imola

 Emilia Fazakas

 Sara Bolyki

 Hanna Sorbán

Marta Sebestyen

 Marta Sebestyen

 Páll Emese-Zsuzsanna

Iszlai Júlia

 Iszlai Júlia

Chis Olívia

 Chis Olívia

fazekas gabi

 fazekas gabi

Bálint Horváth

 Bálint Horváth

Bartalis Emőke

 Bartalis Emőke

Hajnal Bartus

 Hajnal Bartus

 Gorzó Boglárka

Both Bori

 Both Bori

V. Szűcs Imola

 V. Szűcs Imola

Magyar Tudomány Napja Erdélyben 20. fórum

2021. nov. 18. (csütörtök)

<https://us02web.zoom.us/j/83815890887?pwd=cCtaRTBDbVFUeHBTMDRkNjBjdWQ4Zz09>

Népzene Erdélyben

A *Népzene Erdélyben* konferenciára az Erdélyi Múzeum-Egyesület Erdélyi Zenetudományi Munkaközösség és a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző és Zeneművészeti Karának szervezésében kerül sor. A rendezvényen a hazai etnomuzikológia legújabb eredményeit mutatják be a szakma helyi képviselői. A kutatástörténeti és tipológiai adalékok, gyűjtések, friss kiadványok ismertetése révén az esemény az erdélyi népzene tudomány meghatározó személyisége, az idén hetven éves Pávai István előtt tiszteleg.

A rendezvény résztvevőit köszönti Keszeg Vilmos, az EME elnöke

15.00 Pávai István: Rejtőzködő dallamtípusok

15.30 Péter Éva: Karácsonyi énekek a Nádásmente népzenei hagyományában

15.55 Jánó Kinga: Erdővidéki adatok a Kolozsvári Folklórintézet gyűjteményében

16.20-16.30 kávészünet

16.30 Szalay Zoltán: *A Csak tiszta forrásból. Magyar népdalok* gyűjtemény

16.55 Szép Gyula: A „népzene koncert”

17.20 Benedek Tibor Magor: Lehet a hallgatói elvárás „megsértése” a népzenei előadás egyik hatáskeltő eszköze?

17.55 Sófalvi Emese: Népi dallamok egy csajági kézirat gyűjteményben (1903-1915)

Pávai István: Rejtőzködő dallamtípusok

A népzene kutatás kezdettől igyekezett összegyűjteni egy-egy népdal változat körét. A variánsok összességének képviselőjét kezdetben törzsdallamnak nevezték (Bartók, Kodály, Jagamas). A kutatás későbbi fázisaiban a dallamtípus fogalma rajzolódott ki, egyes kutatóknál majdnem a törzsdallam szinonimájaként (Járdányi, Dobszay), másoknál egy magasabb absztrakciós szintet képviselve (Vargyas). A több mint egy évszázad alatt összegyűlt hatalmas dallamanyag korszerű rendszerezésének alapköve a dallamtípus, amelynek meghatározása korántsem egyszerű. A rendszerezési módszerek hiányossága és a változatképződés szeszélyei miatt néha egyes dallamtípusok megléte rejtve maradt a kutatók előtt. Az előadás két olyan esetet mutat be, amely rávilágít ennek a jelenségnek a konkrét okaira.

Péter Éva: Karácsonyi énekek a Nádásmente népzenei hagyományában

A Nádásmente népzenei hagyományában élő karácsonyi énekrepertoár több rétegű. Bár többségében reformátusok lakják a vidéket, évszázadok alatt a felekezetek közötti kapcsolat gazdagította a repertoárt. Így megtalálható benne az erdélyi református énekeskönyvek anyaga mellett, a különböző más forrásokból, más felekezetek anyagából származó zenei anyag is. A gazdag repertoárból tíz felvételt mutatok be, melyeket saját gyűjtésemből válogattam.

A református énekeskönyvekben folyamatosan közölt dallamokat a népi gyakorlat változatlanul őrzi, évszázadok óta. A megszakítással publikált egyházi énekek esetében jellemző a zenei anyag kopása, töredezetté válása. A szájhagyomány útján terjedő, más felekezetek repertoárjából átvett dallamok variánsokban élnek. Egyes esetekben a variálódás olyan mértékű, hogy a strófa eredeti szerkezete teljesen feloldódik, improvizatórikus jelleget nyer a zenei anyag.

A karácsonyi énekek előadásmódjára jellemző, hogy amikor a templomban éneklük azokat, akkor kevésbé díszítik, ám kántálásakor illik gazdag ornamentikát alkalmazni. Leggyakrabban előkét, utókát és átfutó hangot szőnek a dallamba, de előfordul, hogy több hangból álló hangcsoportot, úgynevezett ornamentals bokrokat kapcsolnak a dallam fő hangjaihoz.

János Kinga: Erdővidéki adatok a Kolozsvári Folklórintézet gyűjteményében

Előadásom egy székelyföldi tájegység, Erdővidék folklórára irányul, különös tekintettel a kistáj népzenejére. Röviden ismertetem az erdővidéki népzene kutatástörténetét, az erdővidéki vokális és hangszeres darabok általános jellemzőit, a jellemző stílusokat és műfajokat, a zene és tánc hagyományos alkalmait, majd bemutatom a Kolozsvári Folklórintézet Archívumában fellelhető, Faragó József és Jagamas János által gyűjtött erdővidéki népi folklórszövegeket és vokális darabokat. A két gyűjtés Erdővidék három településére terjedt ki: Nagyajta, Kisbacon és Apáca. Arra keresem a választ, hogy az ezeken a településeken gyűjtött adatok hogyan árnyalják, ha árnyalják az Erdővidék népzenejéről kialakított képet: milyen sajátosságokat hordoznak és milyen lehetséges körülményei lehettek a célzott gyűjtéseknek.

Szalay Zoltán: A Csak tiszta forrásból. Magyar népdalok gyűjtemény

Az utóbbi években, évtizedekben egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik a népdaltanulás, -éneklés iránt. Úgy tűnik, bizonyos korosztályok újra és újra felfedezik hagyományainkat, és felismerik a bennük rejlő lélek- és közösségformáló erőket. Több fórumon is megfogalmazódott már az igény a népdalrepertoár bővítésére, a régi, valamint újabb gyűjtések hozzáférhetővé tételére. Deák Gyula (a Romániai Magyar Néptánc Egyesület akkori elnöke) felkérése egy romániai magyar népdalokból álló gyűjtemény megszerkesztésére, egybeesett ezekkel az igényekkel.

A gyűjtemény négy kötetében összesen 1493 népdal kapott helyet, 21 tájegység 66 kistájáról és 255 településéről. A gyűjtések több mint egy évszázadot ölelnek fel: 1899. és 2021. közé tehető. A példatár csak a szövegek lejegyzését tartalmazza, kottákat nem. A kötetek CD- vagy DVD-mellékletén eredeti gyűjtésekből származó hangfelvételek találhatóak, valamint egy átfogó adattáblázat, amelyben, 22 oszlopba szedve, megtaláljuk a dallamok különböző sajátosságait, a következő csoportosításban: földrajzi elhelyezkedés, gyűjtési adatok, a szövegre vonatkozó adatok, zenei sajátosságok és forrás.

A sorozat több mint másfél évszázad énekes hagyományáról és ennek változásáról nyújt átfogó képet, hiszen joggal föltételezhetjük, hogy a múlt század elején fonográfba éneklő idősebb adatközlők már fiatal korukban hallották, tanulták a népdalokat. A csaknem másfélezer népdalból álló gyűjtemény elsősorban e változások megfékezését, sőt, ideális esetben visszafordítását hivatott szolgálni, a népdalok tudatos művelését elősegítve.

Szép Gyula: A „népzene koncert”

Hozzászólásomban a Pávai István által, saját gyűjtéseiből összeállított népzene hangversenyéről beszélek. A rendezvényre 2021. November 12-én került sor a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem dísztermében. A szakma erdélyi és magyarországi elismert és pályakezdő népi előadóművészeit megmozgató „népzene koncert” tartalma, felépítése sűrítve tartalmazza, mintegy hiteles tükörképként mutatja meg Pávai István pályafutásának alapját és talán lényegét is.

Benedek Tibor Magor: Lehet a hallgatói elvárás „megsértése” a népzenei előadás egyik hatáskeltő eszköze?

Népzene gyűjtések során talákoztam több érdekes ritmikai megoldással, melyek számomra ismeretlenek voltak addig. A legérdekesebbnek tartom azt, amelyben az a bizonyos énekes a füzérelvű, *giusto* előadású népdal strófáin belül begyorsítja, majd visszalassítja a dal tempóját. A népzenei szakirodalomból tudomásom volt az egy dallamsoron belüli gyorsításról, viszont a soronként eltérő tempóról még eddig nem hallottam.

Eddigi megfigyeléseim alapján az tűnt fel, hogy lassú tempójú négysoros füzérelvű dallamok utolsó sorának az elején az énekes tesz egy versszakonként változó mértékű visszalassítást, majd a következő versszak elején visszatér az eredeti tempóra. Megjegyzem, hogy ezt nemcsak egyéni vokális előadásban észleltem, hanem egy hegedűssel együtt megszólaltatva is. Ezért látom indokoltnak megvizsgálni, és ha szükséges, továbbgondolni a népzene tudomány azon nézetét, miszerint ugyanazt a dallamot az adatközlők csoportosan egyenletes tempóban, míg egymagukban *rubatósan* éneklik. Egyik strófáról a másikra nagy valószínűséggel azért nem történik ez ugyanúgy, azonos tempókilengéssel, mert az énekes a szöveg versszakonként változó tartalmához vagy karakteréhez igazítja azt. Valószínűnek tartom, hogy azokban a versszakokban tesz nagyobb visszalassítást, ahol a szöveg valamilyen szokatlan fordulatot hoz, például olyan meghökkenítő kijelentést tesz, amelytől megváltozik a hallgatóság addigi viszonyulása. Az új versszak eleve új tartalmat hordoz, aminek magas az információ-tartalma, ezért azt előkészítendő még az előző versszak utolsó sorában visszalassít, hogy az új versszak könnyebb befogadását előkészítse.

Az újszerű, empirikus alapokra helyezkedő előadóművészet-kutatás is hasonló megállapításra jutott a komolyzenei előadók vizsgálata során, amikor arra kereste a választ, hogy mi különbözteti meg a kiemelkedő

művészi teljesítményt nyújtó előadó izgalmas és magával ragadó interpretációját a középszerűétől. Az általam vizsgált hagyományos népi előadók tempóingadozásaiban és egyenetlenségeiben azonos indítást vélek felfedezni.

Sófalvi Emese: Népi dallamok egy csajági kéziratok gyűjteményben (1903–1915)

A 19. századi elit dalköltészet (megzenésített versek és balladák) és a népies műdalok regiszterének különböző elemei (nóták, csárdások, zsánerképek) alkotják annak a kéziratok gyűjteménynek a gerincét, amelyet a 20. század elején Csajágon (Veszprém vármegye) jegyzett le egy ismeretlen kopista. A forráscsoport a kolozsvári Református Kollégium gyűjteményéből az államosítás után került a helyi Román Akadémia Könyvtárába, 2017-ben katalogizálták. A 44 gondosan másolt füzet 1935 címet tartalmaz, ezek nagy része dallammal, esetleg kísérettel ellátott szerzemény, vannak szövegtöredékek vagy csak zenei lejegyzések, és kizárólag a címre szorító felsorolások is. A tartalomelemzés során Egressy Béni, Erkel Gyula, Simonffy Kálmán, Széfy Gusztáv, Lányi Ernő, Huber Sándor, Fráter Loránd, Dankó Pista és más népszerű szerzők mellett népdal-lejegyzéseket is felfedezhetünk. Ezek legtöbb esetben a 19. század közepének-végének magyar népköltészeti kiadványaiból származnak, de lehetnek akár a kortárs sajtóban megjelent amatőr gyűjtések, visszaemlékező közlések variánsok nélküli dallamai is.

Az esettanulmány ezen a kéziratok forráscsoporton keresztül érzékelteti a századelő Magyarországnak együtt élő „népies” irányzatait: a magaskultúra tudományos alapokon nyugvó, Vikár Béla, Kodály Zoltán és Bartók Béla nevével fémjelzett időszakát, és a vele párhuzamosan virágzó populáris magyar zenei kultúra jelenlétét.